

Scheller – miesto človeka vo vesmíre – vytýčil úlohu filozof. antrop. – presne ukázať, ako zo štruktúry ľudského bytia vyplývajú všetky špecifické výsady, výkony a diela človeka ako jazyk, svedomie, zbraň, štát, vedenie, idea bezprávia, znázorňujúca funkcia umenia, mýtus, náboženstvo, dejinnosť, spoločnosť.

Ekonomická antropológia – späť s marxistickou a leninistickou analýzou postavenia človeka

Štrukturálna antropológia – STRAUSS – určujúci jav sa vysvetľuje z hľadiska toho, akú má funkciu v spoločnosti.

Spoločenská realita – štruktúra, kde má každý jav svoju funkciu, ktorou prispieva k udržiavaniu spoločnosti.

Môže byť redukcionalistická (zuzujúca) – veľmi zložité javy jednej roviny sa dajú zredukovať na jednoduchšie v iných rovinách. Keď sa nedajú zúžiť, skúmame len ich vzťahy.

Právna antropológia – problém, aké je filozofické poslanie človeka na svete; poddisciplína sociálnej, (ľudia terénu, trávia čas v prostredí, ktoré skúmajú)

Le Roy –

- naznačuje symbolický trojuholník

Pr. komparácia:

- porovnáva práva a zaraďuje ich do pr. systémov

Pr. antropológia:

- zaoberá sa človekom

- nejde im o čistú pr. vedu

- ukáže najprv odlišnosti

komparatistika sa môže rozvíjať len medzi takými právnymi systémami, ktoré majú spoločný horizont.

„skôr sa treba zamyslieť nad tým ako právo myslieť, než ako ho definovať. Neplatí iba jedno právo (od štátu), ale práva od skupín, ktoré uplatňujú svoje vlastné pravidlá“

Ďalší významný antropológovia:

Bruhl –

Žiadal, aby sa právna veda stala historickou, právnou, sociologickou a komparatívnou

Za mýtus považuje – prístup k nemysliteľnému

- chladné populácie – moment ich vývoja v 0 °C, nepoznajú písmo, nepoznajú boj o moc,

- horúce populácie – historické prevraty, boj o moc,

Vývojovo chladné populácie nevedia, čo je to štát, ale majú nepísané právo, dodržiavajú tradície, je vopred zrejmé, čo je dobré, otvára sa otázka, kto je dobrý.

Antropológovia hľadajú v chladnej a horúcej populácii niečo spoločné:

- právo – platí v modernej či primitívnej spoločnosti

- niečo čo prispieva k reprodukcii a fungovaniu spoločnosti (antropológovia to považujú za právo)

- aj v odlišných kultúrach – spoločné znaky napr. sankcionovanie.

I primitívne populácie sa usilujú o to, o čo aj my (zachovanie prírodných zdrojov – sú v tom úspešnejší).

Celému svetu ide o to isté – zachovať sa, reprodukovať, zabezpečiť fungovanie spoločnosti, udržať prírodné zdroje (každá spoločnosť sa o to usiluje inými prostriedkami).

Moderná prišla s tým, že nech každý vie aké sú jeho práva a povinnosti. Nech má víziu práva ako celku; právo západného sveta sa môže skonstrastovať voči vízii afrického práva, síce si uvedomíme, že sme v určitej oblasti iní, ale vlastne v podstate sme si podobní.

M. Elliot – obraz západnej vízie práva, zodpovedá západnej vízii sveta vytvoreného jediným stvoriteľom. Boh stvoril svet a diktuje svoj zákon všetkým veciam po tom ich pomenoval. Štát je na západe ponímaný ako Boh – vystupuje ako všemocný vládca, ktorý vytvára zákony

– monizmus, ktorý sa prejavuje – právo = štát – pred štátom niet práva

Definícia práva – skupina noriem, ktoré sú garantované štátnou mocou

„Povedzte mi ako myslíš svet a ja ti poviem ako myslíš právo.“

Dielo – **Štúdiá o africkom obyčajovom práve**

Drogne – „právna kultúra“ – súčasť celej kultúry spoločnosti

Duch zákonov je ovplyvnený podmienkami, kde ľudia žijú.

5 znakov vymedzenia pr. kultúry:

- spôsob myslenia, uznávanie a chránenie spoločných hodnôt,

- vzťah medzi právom a inými normatívnymi pr. systémami,

- pramene práva

- právne inštitúcie a spôsob ich aplikácie,

- vzťah k tradíciám

Porovnanie Čína, Afrika, islam s kresťanským svetom:

Čína – výchova; človek má sám v sebe sily, ktoré ho vedú dopredu. Zákon- krajnosť, keď zlyhá výchova

Egypt, a Afrika – na počiatku chaos; z neho vznikol svet; s výnimkou etiopského kódexu je prameňom obyčajové právo (autormi : bohovia, duchovia, mŕtvi i normálni ľudia)

Islam s kresťanstvom – tvorca – jediný, večný, vytvoril svet; svet je akoby závislý na Bohu, riadi sa jeho zákonmi – apriori sú dané

Islam – vníma zákon ako myslenie božie, ktoré je večné – zákon vyjavený v Koráne, zákon je nad všetkými ľuďmi, moc nie je zdrojom práva

Kresťanstvo – svet je svetom svetským, akoby Boha už do dnešného sveta nezahrňalo, akoby sa stratilo spojenie, zdroj práva je moc; akoby ľudia odsúvali zodpovednosť na štát.

Roulland – ako navrhla pr. antropológ. chápať právo

- formálna definícia práva – pr. je súbor pravidiel (forma); nemusia byť štátom sankcionované za každú cenu
- substanciálna definícia práva – právo definuje jeho obsahom
- dynamická definícia práva – pr. slúži k zachovaniu a reprodukcii spoločnosti; nie je otázka, čo je právo, ale skôr aká je doména práva?

Právna komparatistika

Je porovnaním práv podľa príslušnosti k určitej právnej rodine, je namierená na to, aby sa právne systémy zblížovali, harmonizovali

RENÉ DAVID - dielo – **Veľké právne systémy súčasného práva** – má 3 časti:

1. Porovnávanie práva (komparatistika) – venuje sa dejinám komparatistiky
2. Pojem rodiny práva súčasného sveta
3. Pojem rodiny práv – veľký systém práva

Do konca 19. st. sa právna komparatistika nerozvíja.

1869 – Spoločnosť pre rozvoj právnej komparatistiky (Paríž). Až od roku 1900 – myšlienka dať svetu svetové právo, lenže to sa nepodarilo. Po 2. svetovej vojne sa mení v Európe rovnováha vplyvu – kontinent objavuje anglo-americký právny systém. Vzniká nová rovnováha síl, hranice medzi štátmi stratili svoj význam. Do popredia sa dostáva medzinárodné právo.

Význam právnej komparatistiky :

- pri unifikácií,
- pri globálnych problémoch,
- zblížovanie pr. systémov
- hľadanie spoločných znakov
- poznávanie vnútroštátneho práva,
- tolerancia (kultúrne rozdiely),
- harmonizácia (menej konfliktov)
- akademické vzdelávanie,
- zjednocovanie pr. vedy,
- legislatívny proces.

Unifikácia:

- v hospodárskej oblasti,
- ľudské práva,
- predchádzanie medzinárodným konfliktom,
- jadrová energia.

Problémy – aproximácia (postupné približovanie sa) práva k právu EÚ

Pr. komparatistika:

1. horizontálna – niečo, čo je platné, platí v jednom časovom okamihu
2. vertikálna – niečo, čo je platné, platí v rôznych časových obdobiach
3. vnútorná – pri zložených štátoch (v rámci 1 štátu sa porovnávajú 2 pr. systémy)
4. vonkajšia – porovnávanie 2 pr. systémov medzi štátmi

Mikrokomparatistika – porovnanie 1 problému v 1 rodine (práva patriace do 1 rodiny)

Makrokomparatistika – porovnávanie 1 problému v 2 rodinách (práva rôznych pr. rodín)

Úloha komparatistov – vytvoriť univerzalizmus – jednotné právo 20. storočia.

Právny štát a ľudské práva

1. oprávnenia priznané jednotlivcovi, ktoré mu umožňujú plne využívať svoje schopnosti, inteligenciu a talent na uspokojenie duchovných a iných túžob a cieľov
2. sú také podstatné pre dôstojnosť človeka, že by ich mala rešpektovať každá politická moc
3. každý človek nadobúda ĽP prirodzeným spôsobom už pri narodení

Ľudské práva sú:

- univerzálne – patria všetkým bez ohľadu na rasu, farbu pleti, náboženstvo...
- nedeliteľné a vzájomné súvisia
- neodňateľné, nepremlčateľné, nezrušiteľné
- nie sú darom štátu občanovi – občan musí od štátu požadovať ochranu a nenarušené využívanie ĽP

ĽP musia byť garantované v ústave a v ústavných zákonoch.

Základné práva a slobody sú ohraničené slobodami iných a dobrom spoločnosti.

313 – Milánsky edikt (Konštantín I. Veľký) – sloboda vierovyznania a zrovnoprávnenie kresťanstva s ostatnými náboženstvami v Ríme

1215 – Magna charta liberatum – zásady spravodlivého procesu

1684 – Bill of rights

1776 – Deklarácia nezávislosti USA

1784- Prehlásenie práv človeka a občana

1804 – Code Civil

18. storočie – francúzska a americká ústava

1945 – OSN

1946 – komisia pre ľudské práva dostala za úlohu vypracovať Medzinárodnú chartu ĽP

Súčasťou tejto charty sú:

- Všeobecná deklarácia ĽP
- Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach
- Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach

- Výbor OSN pre ľudské práva

- Hospodárska a sociálna rada

- Medzinárodná organizácia práce

- UNESCO

1947 – vznikla Rada Európy

1950 – Rím – členské štáty Rady Európy podpísali Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Tento dohovor bol doplnený desiatimi protokolmi a Európskou sociálnou chartou. Dohromady tieto dokumenty tvoria – Európsku chartu ľudských práv.

Tri generácie ĽP:

1. občianske a politické práva – subjektom je jednotlivec:

- na život, na slobodu, na osobnú bezpečnosť, na rovnosť pred zákonom, na slobodu myslenia, vierovyznania, prejavu, právo na informácie, volebné právo, právo na súkromie - štát ich garantuje (negatívna sloboda)

2. Sociálne, hospodárske a kultúrne práva – subjekt – skupina.

- slobodná voľba povolania
- pr. na prácu
- na ochranu zdravia pri práci
- na vzdelanie
- podnikat'

Pozitívny záväzok štátu (pozitívna sloboda)

3. Práva solidarity – (disperzia subjektu):

- kolektívne práva rôznych skupín – národnostných, náboženských, etnických, ...
- právo na mier
- na ochranu životného prostredia
- národov na sebaurčenie
- na prírodné zdroje

Medzinárodná spolupráca.

PRÁVNÝ ŠTÁT:

- hovoríme o ňom až v liberalizme => pojem pr. štát

+ predchodcovia liberalizmu

J. Locke – ľudia nemôže brať spravodlivosť do vlastných rúk, musí o tom rozhodovať nadosobnená autorita s vlastnou štruktúrou.

Montesquieu – pr. štát – má zabezpečiť negatívnu slobodu svojim občanom => sféra súkromia jednotlivca je oddelená od štátu.

Negatívna sloboda je daná nezasahovaním štátu do sféry slobody jednotlivca (1. generácia ĽP)

V občianskej spoločnosti má každý právo rozvíjať svoje vlohy a schopnosti.

Kant – vymanenie sa ľudstva z nesvojprávnosti – občania už nie sú manipulovaní, ale sú partneri s vrchnosťou = participácia na zákonodarstve – zákonodarca schvaľuje zákony so súhlasom občanov.

Deľba moci:

- pôvod vo Francúzsku – panovník mal v rukách všetku moc – diskrečná moc exekutívy = svojvôľa výkonnej moci pri uplatňovaní moci. Vznikla potreba podriaďiť ju zákonom, postaviť jej hranice (Kant)

„spoločnosť, ktorá nemá deľbu moci, nemá ústavu“ (fr. revolucionári)

Právny štát = ústavný štát – ústava zabezpečuje základné práva a slobody (ochrana slobody a deľba moci)

- najlepší štát je taký kde nevládnú ľudia, ale zákony

Kant: Idea slobody = prirodzené právo

Zákon slobody všeobecný zákon

- je opakom policajného štátu (teror policajných zložiek) a administratívneho štátu (moci je v rukách nekontrolovateľnej byrokracie)

- je demokratickým štátom (všeobec. volebné právo, tajné, všeobecné, priame voľby ; priama alebo nepriama demokracia podľa veľkosti štátu)

- pojem pr. štát prvý použil v 1813 Karol WELCKER

2 koncepcie:

- **sociálny štát** (wellfare state) – zabezpečuje sociálne práva (2. gen. ĽP), ale kto je oprávnený a povinný zabezpečovať právo na prácu, vzdelanie, zdravotnú starostlivosť?

liberalistický model sociálneho štátu – zabezpečuje sociálne práva, ale aj slobodu od štátu

- **liberálny štát** (1. gen. ĽP)- zakladateľmi liberalizmu sú Locke a Montesquieu (19. st.)

vznikol v boji s feudálmi; išlo o uznanie pr. záruk demokratických slobôd, náboženskej tolerancie, obmedzenie autority, sloboda od štátu, nezasahovanie do súkromia (Fichte: „ži a nechaj žiť“)

Wilhelm von Humboldt – štát sa nemá starať o pozitívny blahobyt občanov, iba zabezpečuje poriadok a ochranu občanov proti nemu samému a územia proti vonkajším nepriateľom. Neobmedzuje slobodu občanov.

Základné princípy – ústava a zákony

- moc nesmie prekročiť rámec zákonnosti

Hegel – komparatívny systém (kvázistavovský) – starostlivosť o bedač je povinnosťou stavu

Princípy a znaky PŠ:

- človek nemá byť závislý od toho, kto je pri moci, ale od zákona

- vláda práva ako všeobecne záväzného zákona

- právo zaväzuje nielen občanov a občiansku spoločnosť, ale aj samotný štát (viazanosť štátu ústavou, zákonmi, medzinárodnými zmluvami)

- najvyššie orgány môžu postupovať len na základe práva a v medziach práva – limitovanie štátnej moci

- moc sama sebou obmedzuje vopred stanovenými a všeobecne záväznými pravidlami, ktoré nikoho nezvýhodňujú, ani neprivilegujú

- občan môže robiť všetko čo mu zákony nezakazujú

- členovia spoločnosti majú právnu istotu, že nikto nemôže zasahovať do ich slobody, okrem prípadov, u ktorých to predvída zákon

- existuje kontrola moci, systém ochrany práva

- garantuje a rešpektuje základné ľudské a občianske práva

Základom PŠ je demokraticky vytvorená ústava, ktorá zaručuje:

- kompetenciu štátnych orgánov a inštitúcií

- spôsob akým tieto inštitúcie vznikajú

- komu za svoju činnosť zodpovedajú

Fašizmus, nacizmus a právne myslenie

„Právo – vôľa vyvolených“ – heslo fašizmu.

Spoločné črty fašizmu a nacizmu – východisko oboch bol rozvrat po 1. svetovej vojne a hospodárska kríza – riešenie siláckeho nacionalizmu na úkor parlamentarizmu.

Termín fašizmus má viac významov. Najprv sa spájal iba so spoločenským hnutím v Taliansku, za ktorým r. 1919 stál Benito Mussolini. Neskôr sa objavuje aj v názve politickej strany, ktorú toto hnutie vedie a počnúc rokom 1922 aj v názve oficiálneho štátneho režimu.

Zrod fašizmu má hlboké korene v spoločenských a politických realitách, ktoré prináša 1. imperialistická svetová vojna. Versailleské zmluvy dovršujú nové rozdelenie sveta kapitalizmu a ukazujú víťazov a porazených.

Imperializmus porazeného tábora získa živnú pôdu pre ideológiu vojny a odplaty, vzniká prvý socialistický štát a cez Európu prechádza vlna revolúcií a robotníckych vzbúr. Prehlbuje sa nedôvera k parlament. demokracii a opúšťanie modelu právneho štátu. Po úspechu talianskeho „experimentu“ sa fašizmus rýchlo rozvíja v Nemecku, v Španielsku a Portugalsku, preniká do balkánskych štátov, Poľska, Belgicka a Anglicka.

Fašizmus je ako ideológia nového systému myšlienkovy úbohá, do očí bije jeho hlboký primitivizmus. Dôležitá je osoba vodcu.

Predstavuje zmes rôznych prúdov prevzatých z iracionalistickej filozofie 19. storočia. Základné princípy fašizmu vysvetľuje v článku „Doktrína fašizmu“ Mussolini.

Fašizmus sa chápe ako reakcia 20. storočia na bezmocný a materialistický pozitívizmus 19. storočia. Odobruje štát ako univerzálne chcenie a pravú formu existencie jednotlivca. Ak sloboda znamená práva človeka žijúceho v spoločnosti, tak slobodu môže zaručiť iba fašizmus.

Všetko, čo má určitú hodnotu, všetko ľudské a duchovné, existuje len v rámci štátu. V tomto zmysle je fašizmus totalitárny.

Fašistický štát ako súhrn a zjednotenie všetkých hodnôt národa a ako ich deklarovanie rozvíja a posilňuje národ. Nikto (jednotlivec ani skupina) nemôže stáť mimo štátu, ktorý je stelesnením univerzálnej vôle a pravej existencie jednotlivca.

„Iba počtom určená majorita nikdy nesmie v štáte rozhodovať.“ Preto je fašizmus proti demokracii, ktorá jednotlivca degraduje na obyčajné číslo a ponizuje ho na úroveň nízkopostaveného. Najčistejšia forma demokracie zoskupuje občanov štátu podľa kvality, nie podľa kvantity. Mussolini zdôvodňuje diktatúru jednotlivca a štát, ktorý nie je iba zákonodarcom a organizátorom, ale aj vychovávateľom a ktorý v mene transformácie človeka žiada disciplínu.

Pokus ospravedlniť mocenské ambície poukázaním na minulosť – vychádza z rímske ríše, hlásili sa k starým rímskym tradíciám.

Zdroje – pohanské a germánske národy . Vývin naberá spätný chod.

Porušujú sa princípy právneho štátu a mizne antidiskriminačná klauzula („bez ohľadu na...“)

NACIZMUS

Nacistická strana mala od r. 1921 svojho „vodcu“ Adolfa Hitlera. Za „klasické“ diela nemeckého hitlerovského fašizmu sú považované práce Adolfa Hitlera – Mój boj (Mein Kampf) a Mýtus XX. storočia od Alfreda Rosenberga.

Knihu Mój boj charakterizuje rasizmus, expanzionalizmus a nepriateľstvo k demokracii.

Nacizmus vyhlásil Germánov za „vyššiu rasu“. Mali utvoriť jeden štát, bez „nižších rás“ – Židov, Cigánov... Tento štát si mal vydobyť „životný priestor“ na východe a potom ovládnuť celý svet. Najprv mala prísť na rad Versailleská zmluva a potom

Francúzsko „dedičný nepriateľ a degenerovaný miešanec“. K tomu sa predala koncentrácia moci v rukách jediného človeka, nenávisť k parlamentarizmu, marxizmu a demokracii.

ANTISEMITIZMUS

Najvyššou rasou je podľa Hitlera árijská rasa. Prvé miesto medzi árijcami patrí nordickej rase. Na druhej strane Židia sú najkrajnejším protikladom árijcov. Židia nemajú nijaké idealizmus, ale iba intelekt, nedokážu pôsobiť konštruktívne, ale len deštruktívne. Hitler ich pokladá za hybnú silu kapitalizmu, ktorá však ako nástroj používa aj marxizmus. Program NSDAP nezabúda zdôrazniť národnostné a rasové otázky. Žiada slobodu náboženských vyznaní v štáte, pokiaľ neodporujú mravnému citeniu germánskej rasy a vylučuje Židov zo zodpovedných miest verejného života. Árijstvo sa prenáša i do oblasti vlastníckeho práva. Norimberský zjazd NSDAP 1935 schvaľuje Norimberské zákony, ktoré sa týkajú obyvateľov Ríše a „ochrany nemeckej krvi“.

Právny postmodernizmus

- nejde o ucelenú školu, sú to fragmenty, útržky, pokus artikulovať, čo zostalo z postmodernizmu 20. st. (pr. partikularizmus, paradoxy, diskurz)

Pozitivismus – právo nemôže existovať bez štátu

Postmodernizmus – spochybňuje štát a pozitivismus – uznáva právo, ktoré pochádza od štátu, ale i to ktoré od neho nepochádza.

NEEXISTUJE JEDNO PRÁVO

- je viac legitímít (nie jedna ako to tvrdí prirodzenoprávna škola.

- paradoxy napr. ak jeden povie, že niečo je ťažké má pravdu, ale ak druhý povie, že je to ľahké, má tiež pravdu.

- Hitler, keď sa dostal k moci zrušil spolkové usporiadanie Nemecka, v mene centra a žiadal úplnú jednotu ríše.

Ale postmodernizmus má zmysel pre právny partikularizmus.

- Komparatisti – občianstvo únie, je viac ak občianstvo štátu. Jednota štátov je viac, ako štát samotný.

Postmoderna – takéto štáty sa vzdali časti svojho bytia, vzdali sa napr. emisie vlastnej národnej meny, kontroly...

Je diskutabilné, či sa dá vytvoriť nejaké jednotné právo.

Je tu viac právnych štruktúr (napr. právo RE, právo EÚ).

Postmoderna sa udomácňuje v literatúre, v sociológii, v pol. 70. rokov v architektúre po r 1979 aj vo filozofii (Lyotard)

Postmoderné právne myslenie – prišiel s ním Michel Foucault – hovorí o emancipačnom príbehu – novelizácia spoločnosti, všetci budú rovnako priemerní, iné sa mení v rovnaké. Otázka: „Majú mať všetci ľudia rovnaký status?“

Hovorí tiež o práve na diskusiu.

Diskurz – súbor tvrdení, metód, klasifikovaných schém, analýz, ktoré sú síce protikladom a nesúrodé, ale majú spoločný rad logicky zdôvodnených pravidiel.

Postmodernizmus sa hlási k odkazu NIETZHEHO – ideálom nie je viac monoteizmus, ale polyteizmus s množstvom koexistujúcich hodnôt. A potláčanie hodnôt je neetické – WELSCH sa dovoľáva radikálnej plurality namiesto jedného mocenského centra.

Fašizmus sa dovoľával jednoty národa, štátu, rasy.

Postmodernizmus stavia na rôznosti či inakosti a povýšenie jednej kultúrnej formy za jedinú platnú považuje za nelegitímne = neetické.

Postmoderné je len to, čo vychádza z plurality – súčasťou najmodernejšej spoločnosti.

WELSCH – požiadavka demokratizácie spoločnosti - mala by byť dvojinštančná :

1. inštanca spoločnosť má byť demokratická, nemožno nikoho vylúčiť
2. právo na disenz

Právo na konsenz i disenz – nikto nebude tyranizovaný, keď nebude súhlasiť.

UŽ ROUSSEAU – všeobecná vôľa nie je vôľa všetkých. Ako sú chránení tí, ktorí sú prehlasovaní. Po fr. revolúcii otázka – čo s tými, čo nesúhlasia s vôľou väčšiny.

Funkčná ekvivalencia – inštitúcie jednotlivých štátov vyzerajú navonok inak, ale plnia tie isté funkcie alebo neexistujú vôbec (napr. fo FR – ochrana ústavnosti sa uskutočňuje prostredníctvom Ústavnej rady. U nás je to ústavný súd)

Právo na disenz – odraz skúseností politickej totality 20. st. – keď nesúhlasíš budeš zlikvidovaný.

Čo je nelegitímne a neetické nie je postmoderné.

Postmoderna je otváraná ľudovraždou. Po Osvienčine už nie je udržateľný tzv. veľký príbeh o emancipácii ľudstva, ktorý hlásal Hegel vo svojich dielach.

André- Jean ARNAUD – prednášky začínal „môj výklad v knihe nenájdete“

- hovorí o návrate sudcu

- zaoberal sa ľudskými právami

- hovorí, že v pluralistickej spoločnosti sú rôzne skupiny, ktoré riešia problémy bez súdu

- s menšinami je potrebné koexistovať

- hovorí o hl. kritérií postmoderny – postmoderna nemá kritérium, lebo nie vždy je len jedno stanovisko správne. Ale sú tu aspoň elementy: relativizmus

pluralizmus

pragmatizmus

Moderna vzniká roztržkou s tradíciou.

Postmoderna roztržkou aj s modernou aj s tradíciou.

Moderna začala kráľovraždou
(21. 1. 1793 Ľudovít XVI.)

a skončila ľudovraždou
(Osvienčim)